

УДК 338.43:631.115:005.21

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/38.14>**Седікова І.О.**доктор економічних наук, професор
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5684-6927>**Савенко І.І.**доктор економічних наук, професор
Одеський національний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7901-6360>

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено теоретичні, методологічні та прикладні аспекти забезпечення продовольчої безпеки в системі стратегічного менеджменту аграрних підприємств в умовах воєнних та повоєнних трансформацій. Узагальнення наукових підходів доводить необхідність комплексної оцінки, що враховує взаємодію економічних, інституційних та соціальних чинників. Проаналізовано структуру продовольчої незалежності регіону. Доведено, що воєнні дії посилюють структурні диспропорції продовольчої системи. Запропоновано інтегровану систему механізмів забезпечення продовольчої безпеки в аграрних підприємствах. Обґрунтовано, що їх впровадження сприятиме підвищенню стійкості аграрного сектору, зміцненню регіональної продовольчої незалежності та ефективності стратегічного менеджменту в умовах високої невизначеності.

Ключові слова: продовольча безпека, стратегічний менеджмент, аграрні підприємства, економічна доступність, продовольча незалежність, індикатори, стійкість агросектору.

Постановка проблеми. Сучасний етап глобального розвитку поєднує розширення соціально-економічних і технологічних можливостей із загостренням системних ризиків, що формують нові виклики та загрози. Збройна агресія РФ проти України спричинила масштабні порушення продовольчої системи, руйнуючи ланцюги постачання від виробництва до споживання та дестабілюючи створення доданої вартості в АПК. Воєнні дії ускладнили посівні кампанії через окупацію, мінні загрози, дефіцит ресурсів та зростання витрат. Блокування портів і порушення логістики різко обмежили експортні можливості, що погіршило забезпечення базових продовольчих потреб окремих регіонів і актуалізувало перегляд стратегій національної продовольчої безпеки [1]. У цих умовах дослідження механізмів забезпечення продовольчої безпеки в системі стратегічного менеджменту аграрних підприємств набуває особливої значущості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі продовольча безпека постає не лише як соціально-економічна категорія, а як системоутворюючий чинник стабільності держави. Перший підхід, представлений у працях А. Полчанова [2], розглядає продовольчу безпеку як «систему забезпечення населення продуктами харчування», така інтерпретація робить акцент на інституційно-організаційному аспекті продовольчої безпеки. З позиції О. Щековича [3] продовольча безпека «рівень доступу до необхідних благ». О. Березін [4], пропонує розглядати продовольчу безпеку як «процес або механізм забезпечення продовольством». О. Кочетков [5], визначає продовольчу безпеку як «стан національної економіки, у якому продовольчий ринок функціонує збалансовано, забез-

печуючи гарантований доступ населення до харчових ресурсів у будь-який момент часу». Подібні підходи простежуються й у працях зарубіжних науковців. Т. Маккензі та Дж. Уотсон розглядають продовольчу безпеку як «функцію взаємодії виробництва, розподілу та споживання» [6]. У концепції С. Максвелла продовольча безпека визначається як «поєднання доступності, стабільності та використання продовольства», тобто як інтегральна категорія, що виходить за межі лише економічних вимірів [7]. А. Сен акцентує увагу «на соціально-правовій природі доступу до продовольства» [8]. Отже, попри відмінність трактувань, усі автори сходяться на тому, що продовольча безпека – це системна властивість економіки, що забезпечує стабільний доступ населення до якісного та достатнього продовольства, необхідного для підтримання життєдіяльності та розвитку людського потенціалу.

Метою статті є обґрунтування та розроблення науково-методичних підходів щодо оцінювання стану продовольчої безпеки, визначення механізмів її забезпечення в системі стратегічного менеджменту аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча безпека є найважливішим національним пріоритетом з активною участю держави, глобальною проблемою економічної безпеки країни. За прогнозами FAO, чисельність населення світу до 2050 р. може сягнути ~ 9,1 млрд. осіб. У зв'язку з цим обсяг виробництва сільськогосподарської продукції має бути збільшений на 70 % задля задоволення зростаючого попиту [9]. У Законі України «Про продовольчу безпеку» продовольча безпека визначається як «соціально-економічний та екологічний стан, за якого всі

соціальні й демографічні групи населення стабільно та гарантовано забезпечені безпечними і якісними продуктами харчування в необхідній кількості та асортименті, достатніх для фізичного й соціального розвитку особистості та підтримання здоров'я населення України» [10]. За даними Глобального індексу продовольчої безпеки, Україна у 2022 р. посіла 71-ше місце серед 113 країн світу та останнє серед європейських держав за рівнем забезпечення продовольчої безпеки [1], що свідчить про наявність суттєвих структурних диспропорцій у національній продовольчій системі, які загострилися в умовах воєнного стану. За компонентом «Доступність продуктів харчування» Україна отримала 48,1 бали зі 100, що відповідає 93-му місцю у світі та 26-му – серед країн Європи [1]. Найбільш критичним є показник «Стійкість та адаптивність» (43,5 бали зі 100, 94-те місце у рейтингу), який відображає слабкість інституційних механізмів управління ризиками, обмежену здатність аграрної системи адаптуватися до кліматичних, енергетичних і геополітичних викликів [1]. Водночас відносно вищі результати продемонстровано за компонентом «Якість і безпечність харчових продуктів» – 71,3 бали зі 100 (52-ге місце у світовому рейтингу) [1], що свідчить про певну стабільність у функціонуванні системи контролю якості харчових продуктів, сформованої в Україні відповідно до вимог законодавства ЄС.

У сучасній економічній науці виділяють три стратегічні ресурси, що визначають майбутні траєкторії розвитку країн: питна вода, зерно та нафта. Зерно належить до базових світових ресурсів і виконує функцію гаранта продовольчої безпеки. За даними FAO, загальна площа сільськогосподарських угідь у світі у 2023 р. становила ~ 4,8 млрд га, з яких 1,6 млрд га припадало на рілля [11]. Найбільші площі ріллі зосереджені у США – 185 млн га, Індії – 160 млн га, Китаї – 95 млн га, Канаді – 46 млн га, Казахстані – 36 млн га, Україні – 32,5 млн га [12].

Враховуючи теоретико-методологічні підходи до визначення сутності та функцій індикаторів, доцільним є перехід до їх практичної апробації на регіональному рівні. У цьому контексті наступний етап дослідження зосереджено на розрахунку та аналізі системи індикаторів соціально-економічного розвитку Одеської області, що дає змогу ідентифікувати ключові тенденції, диспропорції та ризики її сталого розвитку. Оцінювання стану продовольчої безпеки регіону здійснюється на основі «Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки» [13], яка забезпечує уніфікований підхід до визначення показників, узгодженість із міжнародними практиками, а також встановлення їх порогових значень для комплексної оцінки продовольчої безпеки.

«Добова енергетична цінність раціону людини. Енергетична цінність харчового раціону є одним із ключових показників продовольчої безпеки, який відображає здатність харчових ресурсів задовольняти енергетичні потреби населення та визначає збалансованість структури харчування [14]. За методикою Державної служби статистики України та міжнародних стандартів FAO добова енергетична цінність визначається як сума калорійності всіх продуктів, спожитих на душу населення, із врахуванням річного споживання кожного продукту та його енергетичної цінності (ккал/100 г) [15].

Аналіз даних табл. 1 засвідчує, що модельна добова енергетична цінність раціону становить 2700 ккал у 2024 р. та 2690 ккал у 2025 р., що є нижчим за рекомендований рівень у 3000 ккал для працездатного населення. Частка продуктів тваринного походження знижується до 25–26 %, що вказує на дефіцит повноцінних білків і мікронутрієнтів. На ці тенденції впливають зменшення купівельної спроможності населення, інфляційний тиск на харчові товари та обмежена пропозиція продукції тваринного походження.

Індикатор достатності споживання продуктів харчування відображає рівень забезпечення населення енергією та основними нутрієнтами порівняно з нормативними фізіологічними потребами. Він визначається як співвідношення фактичної середньодобової енергетичної цінності раціону до рекомендованого орієнтира і у 2024 р. становив 90 %, у 2025 р. – 89,7 %, що свідчить на недостатню енергетичну забезпеченість раціону населення Одеської області.

Аналіз табл. 2 показує, що основний дефіцит у 2024–2025 рр. формується через низьку частку тваринної продукції (м'ясо, молочні, яйця/риба), що складає лише ~ 25 % енергетичної цінності, рослинні продукти, хоча й домінують у раціоні, не компенсують нестачу високоякісних білків і жиророзчинних вітамінів.

Достатність запасів зерна у державних ресурсах. Зерно є стратегічним ресурсом, що визначає рівень продовольчої безпеки держави, її спроможність забезпечувати населення базовими продуктами харчування.

Зерно є стратегічним ресурсом, що визначає рівень продовольчої безпеки держави, її спроможність забезпечувати населення базовими продуктами харчування.

Таблиця 1 – Модельний розподіл добової енергетичної цінності раціону населення Одеської області, 2024–2025 рр.

Група продуктів	Енергетична цінність, ккал/добу		Частка від загальної енергії, %		Маса продукту, кг/рік	
	2024 р.	2025 р.	2024 р.	2025 р.	2024 р.	2025 р.
М'ясо	421	412	15,2	15,1	61,4	60,1
Молочні	211	200	7,8	7,4	128,2	121,6
Яйця/риба	70	60	2,6	2,2	36,5	31,3
Овочі	700	710	23,9	24,4	511,0	518,3
Фрукти	350	355	12,9	13,2	255,0	258,5
Зернові	800	805	28,4	28,5	884,8	889,4
Олія/жири	248	248	9,2	9,2	10,1	10,1
Всього	2379	2790	100	100	1887	1889,3

Джерело: розраховано автором на основі [14–16]

Таблиця 2 – Індикатор достатності споживання продуктів харчування населенням Одеської області, 2024–2025 рр.

Група продуктів	Калорійність, ккал/добу		Частка рекомендованої норми, %	
	2024 р.	2025 р.	2024 р.	2025 р.
М'ясо	421	412	14	13,7
Молочні	211	200	9,3	8,7
Яйця/риба	70	60	3	2
Овочі	700	710	23,2	23,7
Фрукти	350	355	13,7	16,8
Зернові	800	805	26,6	26,8
Олія/жири	248	248	10,2	8,3
Всього	2800	2790	100	100

Джерело: розраховано авторами на основі [17, 18]

чування та стабільність цін на внутрішньому ринку. Аналіз даних щодо запасів зерна в Одеській області за 2024–2025 рр. підтверджує стабільний рівень продовольчої безпеки регіону.

Економічна доступність продуктів харчування визначає здатність домогосподарств забезпечити себе необхідними продуктами при існуючих доходах та цінах на ринку [17, 18]. Згідно з методикою FAO та Держстату, оптимальна частка витрат на харчування не повинна перевищувати 60 % для соціально вразливих верств населення та 40 % для середнього класу [17, 18]. Економічна доступність харчових продуктів для населення Одеської області у 2024–2025 рр. зберігається на рівні 44–46 %, що свідчить про помірну економічну напруженість, особливо для соціально вразливих категорій населення.

Диференціація вартості харчування за соціальними групами. Вартість харчування домогосподарств є одним із ключових показників продовольчої безпеки, який демонструє здатність різних соціальних груп забезпечити себе необхідними продуктами при існуючих доходах та відображає соціально-еконо-

мічні нерівності та ступінь фінансової напруженості у забезпеченні калорійного та нутритивного раціону [17, 18, 19]. Встановлено, що соціально вразливі групи витрачають понад 70 % доходів на харчування, значно перевищуючи безпечний рівень ($\leq 60\%$) та створюючи високу фінансову напруженість. Для середнього класу частка витрат складає 44–46 %, що знаходиться на межі допустимого рівня, тоді як домогосподарства з високим доходом витрачають лише 24–26 %, що дозволяє більш гнучко формувати раціон та включати продукти високої якості.

Ємність внутрішнього ринку окремих продуктів визначається як загальна вартість або обсяг продуктів, які споживаються населенням у межах регіону або країни за певний період. Показник дозволяє оцінити масштаб споживання, ринкові можливості та потреби в забезпеченні продовольчої безпеки [17–19]. Найбільшу частку у структурі ємності ринку займають овочі та зернові, що пояснюється їхньою основою у раціоні та високою калорійністю. Хоча масове споживання зернових та овочів велике, у грошовому вираженні значні витрати припадають на м'ясо, фрукти

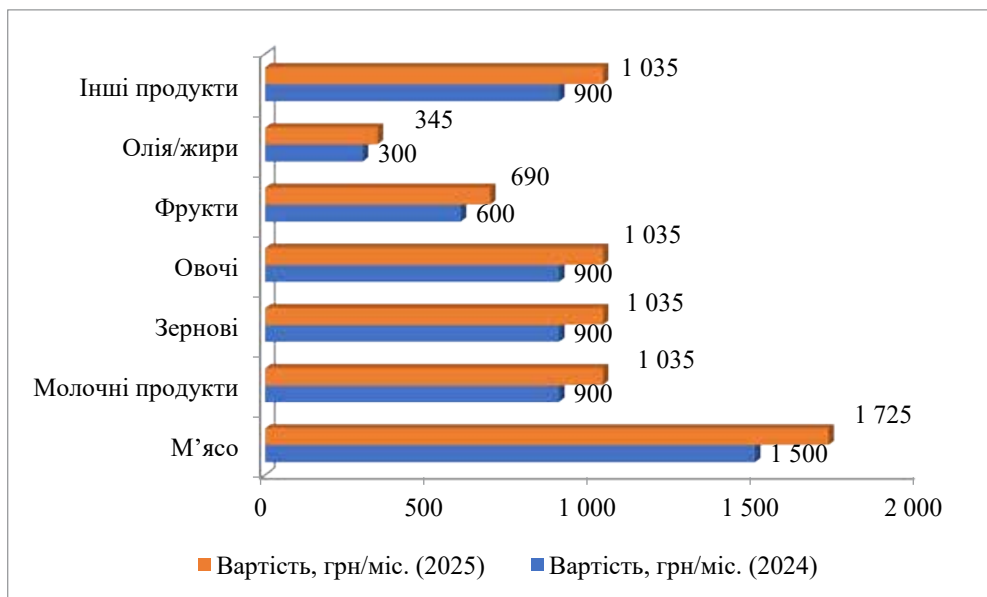

Рисунок 2 – Витрати домогосподарств на основні групи продуктів харчування в Одеській області, 2024–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [17–19]

та овочі, що є високовартісними групами. Поступове зростання цін та зміни у споживанні приводять до збільшення ємності внутрішнього ринку в грошовому вираженні на 1–2 %.

Продовольча незалежність за окремим продуктом характеризує ступінь забезпеченості населення країни чи регіону власним виробництвом продуктів харчування без необхідності імпорту. Продовольча незалежність за зерновими продуктами перевищує 115 %, що свідчить про можливість експорту та стабільне покриття внутрішніх потреб. Близьке до самозабезпечення молочних, м'ясних продуктів та овочів. ПН коливається у межах 83–98 %, що дозволяє регіону підтримувати достатній рівень забезпечення без значного імпорту. Низька самодостатність фруктів, ПН становить лише 40–42 %, демонструючи високу залежність від імпорту або поставок з інших регіонів. Проведений аналіз основних індикаторів продовольчої безпеки дозволив виявити тенденції та проблемні аспекти у сфері забезпечення населення продуктами харчування. Однак розгляд окремих показників не дає повного уявлення про загальний стан продовольчої безпеки, оскільки вони відображають лише окремі її складові.

З метою отримання більш об'єктивної та цілісної картини доцільно здійснити комплексну оцінку стану продовольчої безпеки, яка здійснюється на трьох взаємопов'язаних ієрархічних рівнях. Макрорівень відображає управлінську діяльність органів законодавчої та виконавчої влади, спрямовану на підтримання макроекономічної стабільності, формування державних продовольчих і матеріальних резервів, гармонізацію попиту й пропозиції на внутрішньому ринку. Мезорівень характеризується заходами, спрямованими на формування збалансованої системи забезпечення населення якісними продуктами харчування у необхідних обсягах, розвиток місцевих продовольчих ринків і логістичної інфраструктури, стимулювання зайнятості та доходів населення. Мікрорівень передбачає самозабезпечення населення продовольством через використання власних ресурсів, доходів, особистих підсобних господарств, кооперативних ініціатив, локальних виробничих мереж. До ключових механізмів належать:

1. Інституційно-організаційний механізм, що передбачає розвиток кооперації, кластеризації та інтеграційних об'єднань між виробниками, переробниками й логістичними структурами для підвищення стійкості аграрного виробництва.

2. Інвестиційно-інноваційний механізм, спрямований на впровадження точного землеробства, цифрових систем моніторингу врожаїв і ресурсів, використання енергоефективних технологій, а також прийняття фінансових рішень для диверсифікації джерел фінансування.

3. Механізм ризик-менеджменту, який забезпечує розроблення системи страхового та фінансового захисту аграрних виробників, диверсифікацію постачальників і ринків збуту, формування резервних фондів зерна та критичних продуктів.

4. Логістично-маркетинговий механізм, що забезпечує стабільне функціонування транспортних коридорів, портової інфраструктури, локальних складів, а також формування прогностичної аналітики попиту на продукти харчування.

5. Екологічно-ресурсний механізм, орієнтований на раціональне використання природних ресурсів, підтримання родючості ґрунтів, відновлення земель та впровадження принципів циркулярної економіки у виробництво.

6. Соціально-економічний механізм, що сприяє підвищенню рівня доходів сільського населення, продовольчій освіті споживачів та формуванню культури раціонального харчування.

Таким чином, система стратегічного менеджменту аграрних підприємств повинна інтегрувати продовольчу безпеку як ключовий елемент корпоративної стратегії, що забезпечить не лише економічну стабільність виробників, але й підвищить загальний рівень продовольчої незалежності держави, сприятиме розвитку внутрішнього ринку та зміцненню соціально-економічної стійкості регіонів.

Висновки. Проведене дослідження дозволило всебічно оцінити стан продовольчої безпеки Одеської області, визначити ключові механізми її забезпечення у системі стратегічного менеджменту аграрних підприємств. Емпіричні розрахунки індикаторів продовольчої безпеки Одеської області засвідчили низку системних дисбалансів. Комплексна оцінка продовольчої безпеки підтвердила необхідність переходу від фрагментарного аналізу окремих індикаторів до системного підходу, що включає оцінку макро-, мезо- та мікрорівнів, дозволяючи визначити інтегральний рівень стійкості продовольчої системи та сформувати орієнтири державної та корпоративної політики. Перспективи подальших досліджень лежать у площині створення комплексної адаптивної методологічної бази, яка дозволить сформувати стійку продовольчу систему, здатну ефективно реагувати на виклики воєнного часу, глобальної нестабільності та кліматичних змін.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#Text>
2. Полчанов А. Агросстрахування як складова продовольчої безпеки держави. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2013. № 4. С. 48–57. URL: <https://surl.luh.gov.ua/fwfbse>
3. Щуревич Л. М. Пріоритети аграрної політики України в контексті європейської інтеграції. *Зб. наук. праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2017. Вип. 2. С. 105–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2017_2_9
4. Березін О. В. Проблеми формування продовольчого ринку України: монографія. Київ: Вища школа. 2002. 212 с.
5. Кочетков О. В. Формування системи показників продовольчої безпеки України. *Економіка АПК*. 2002. № 9. С. 142–158.
6. Osseweijer P., Watson H., Johnson F., Batistellad M., Corteze L., Lyndf L., Kaffkag S., Longh S., Meijl H., Nassarj A. and Woodsk J. *Bioenergy and Food Security*, 2015. pp. 415. URL: http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/201202_innovating_sustainable_growth_en.pdf
7. Maxwell, S. Food Security: A Post-Modern Perspective. *Food Policy*, 1996. № 21, P. 155–170. DOI: [https://doi.org/10.1016/0306-9192\(95\)00074-7](https://doi.org/10.1016/0306-9192(95)00074-7)

8. Sen A. Poverty and Famines. An Essay on Entitlement and Deprivation. Clarendon press Oxford. 1981. URL: <https://gdsnet.org/Sen1982PovertyandFaminesBook.pdf>
9. 2050: A third more mouths to feed. URL: <https://www.fao.org/newsroom/detail/2050-A-third-more-mouths-to-feed/zh>
10. Закон України «Про продовольчу безпеку України». URL: <http://w1.c1.rada.gov>
11. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). *Land Statistics 2001–2023: Global, Regional and Country Trends*. URL: <https://fao.org/statistics/highlights-archive/highlights-detail/land-statistics-2001-2023-global-regional-and-country-trends>
12. Державна служба статистики України. Сільське господарство України. Статистичний збірник 2023 р. URL: <https://ukrstat.gov.ua>
13. Про затвердження Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2025 р. № 1140. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-2025-%D0%BF#Text>
14. Державна служба статистики України. Харчування населення України: статистичний збірник 2016 р. Київ: Держстат, 2016. 312 с.
15. FAO. Food and Nutrition Security Statistical Data. Rome: FAO, 2023–2024. URL: <https://www.fao.org/statistics>
16. Методика визначення хімічного складу та енергетичної цінності продуктів харчування. Наказ №3/6, Держстат України, 2012. 45 с.
17. Державна служба статистики України. Баланси та споживання основних продуктів харчування: статистичний збірник 2024 р. Київ: Держстат, 2024. 256 с.,
18. FAO. Food Security and Strategic Grain Reserves. Rome: FAO, 2023. URL: <https://www.fao.org/3/cb5045en/cb5045en.pdf>
19. Міністерство аграрної політики України. Державний резерв зерна: звіт 2024 р. Київ, 2024. 45 с.

References:

1. On approval of the Food Security Strategy of Ukraine until 2027 and the operational plan for its implementation. №684-p. (2024, July 23). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-r> (in Ukrainian)
2. Polchanov A. (2013). Ahrostrakhuvannia yak skladova prodovolchoi bezpeky derzhavy [Agricultural insurance as a component of the food security of the state]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu*, no. 4, pp. 48–57. Available at: <https://surl.luh/fwfbse> (in Ukrainian)
3. Shchurevych L. M. (2017). Priorytety aharnoї polityky Ukrainy v konteksti yevropeiskoi intehtatsii [Priorities of Ukraine's agrarian policy in the context of European integration]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, no. 2, pp.105–122. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2017_2_9 (in Ukrainian)
4. Berezin O. V. (2002). *Problemy formuvannia prodovolchoho rynku Ukrainy: Monohrafiia* [Problems of forming the food market of Ukraine: Monograph]. Kyiv: Vyshcha shkola. pp. 212. (in Ukrainian)
5. Kochetkov O. V. (2002). Formuvannia systemy pokaznykiv prodovolchoi bezpeky Ukrainy [Formation of the system of food safety indicators of Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 9, pp. 142–158. (in Ukrainian)
6. Osseweijer P., Watson H., Johnson F., Batistella D., Cortez L., Lynd L., Kaffka S., Long H., van Meijl H., Nassar A. & Woods J. (2015). *Bioenergy and Food Security*. зр. 415 Available at: http://ec.europa.eu/research/bioeconomy/pdf/201202_innovating_sustainable_growth_en.pdf
7. Maxwell S. (1996). Food security: A post-modern perspective. *Food Policy*, no. 21, pp. 155–170. DOI: [https://doi.org/10.1016/0306-9192\(95\)00074-7](https://doi.org/10.1016/0306-9192(95)00074-7)
8. Sen A. (1981). *Poverty and famines: An essay on entitlement and deprivation*. Oxford: Clarendon Press. pp. 266. Available at: <https://gdsnet.org/Sen1982PovertyandFaminesBook.pdf>
9. Food and Agriculture Organization (FAO). (2024). *2050: A third more mouths to feed*. Available at: <https://www.fao.org/newsroom/detail/2050-A-third-more-mouths-to-feed/zh>
10. On the introduction of amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the creation of conditions for ensuring food security under martial law: Law of Ukraine dated March 24, 2022 №. 2145-IX (2022, June 26). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20#Text> (in Ukrainian)
11. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). (2023). *Land Statistics 2001–2023: Global, Regional and Country Trends*. Available at: <https://www.fao.org/statistics/highlights-archive/highlights-detail/land-statistics-2001-2023-global-regional-and-country-trends>
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2023). *Sil'ske hospodarstvo Ukrainy: Statystychnyi zbirnyk* [Agriculture of Ukraine: Statistical yearbook]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
13. On Approval of the Methodology for Calculating Food Security Indicators: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №. 1140(2025, September 15)). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-2025-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)
14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2016). *Kharchuvannia naseleennia Ukrainy: Statystychnyi zbirnyk* [Nutrition of the population of Ukraine: Statistical yearbook]. Kyiv: Derzhstat. (in Ukrainian)
15. Food and Agriculture Organization (FAO). (2023–2024). *Food and Nutrition Security Statistical Data*. Rome: FAO. Available at: <https://www.fao.org/statistics>
16. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2012). *Metodyka vyznachennia khimichnoho skladu ta enerhetychnoi tsinnosti produktiv kharchuvannia: Nakaz №3/6* [Methodology for determining chemical composition and energy value of food products]. Kyiv: Derzhstat. (in Ukrainian)
17. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2024). *Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia: Statystychnyi zbirnyk* [Balances and consumption of main food products: Statistical yearbook]. Kyiv: Derzhstat. (in Ukrainian)
18. FAO. (2023). *Food Security and Strategic Grain Reserves*. Rome: FAO. Available at: <https://www.fao.org/3/cb5045en/cb5045en.pdf>
19. Ministerstvo aharnoї polityky Ukrainy. (2024). *Derzhavnyi rezerv zerna: Zvit* [State grain reserve: Report]. Kyiv. (in Ukrainian)

Sedikova Iryna, Savenko Ihor
Odesa National University of Technology

MECHANISMS FOR ENSURING FOOD SECURITY IN THE SYSTEM OF STRATEGIC MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The article examines theoretical, methodological and applied aspects of ensuring food security in the system of strategic management of agricultural enterprises in the conditions of war and post-war transformations. It is shown that food security is a multidimensional category that includes physical and economic availability, stability of supply, quality and safety of food products. The generalization of scientific approaches proves the need for a comprehensive assessment that takes into account the interaction of economic, institutional and social factors. Based on FAO methods and state statistics, an assessment of key indicators of food security in the Odessa region was carried out. The model energy value of the diet, the indicator of consumption adequacy, economic availability of products, the level of food independence and the provision of grain resources were calculated. It was established that the daily energy value of the population's diet is lower than the normative values, and the share of animal products tends to decrease, which indicates the formation of a deficit of protein and micronutrient components. The economic accessibility indicator demonstrates the growth of the financial burden on households, especially socially vulnerable groups. The structure of the region's food independence is analysed. It is shown that a high level of self-sufficiency in grain production is combined with insufficient provision of fruits and certain types of livestock products. It is proven that military actions have increased structural imbalances in the food system and exacerbated the need to form sustainable management mechanisms. The article proposes an integrated system of mechanisms for ensuring food security in agricultural enterprises, which includes institutional and organizational, investment and innovation, logistics and marketing, environmental and resource and socio-economic instruments. It is substantiated that their implementation will contribute to increasing the sustainability of the agricultural sector, strengthening regional food independence and the effectiveness of strategic management in conditions of high uncertainty.

Keywords: food security, strategic management, agricultural enterprises, economic accessibility, food independence, indicators, sustainability of the agricultural sector.

JEL classification: M11, M21, Q12, Q13, Q18

Стаття надійшла: 04.11.2025

Стаття прийнята: 24.11.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025